

Ett samtal mellan tvenne vänner

A. »Det var en mörk tid för min själ; det gick så långt, att jag bland annat satte i fråga, om Luther ens varit en kristen.»

B. »Åh, har det då aldrig gått längre? Jag har satt detsamma i fråga om ännu större män.»

A. »Vad säger du? Jag trodde ingen varit så ohygglig som jag. Om jag då skall bekänna hela sanningen, så har jag t.o.m. tvivlat på själva Paulus, om vad han gick för.»

B. »Det har dock icke gått längre för dig? Men jag har varit så långt kommen i mörkret, att jag satt i fråga, vem själva Kristus vore.»

A. »O, det var förskräckligt!»

B. »Ja visst. Men vi skola härav lära, att icke så mycket bry oss om, vad vi se i mörkret, eller vad de tycka, som beständigt äro i mörkret, utan vad vi se då, när vi hava ljus, när vi äro vid våra sinnen, om jag skall rätt utsäga det.»

A. »Nå, då återgår jag till vår fråga om Luther. Säg mig uppriktigt, varför du sätter ett så synnerligt värde på hans skrifter?»

B. »Jo, därför, att Gud hade med en så synnerlig nåd utrustat detta sitt redskap.»

A. »Ja, var och en tycker så om sin hjälte. Varav vet man att icke detta är blott ett partiskt tycke för vår reformator? Giv mig ett högre vittnesbörd, att Luther varit så stort Guds redskap, vilket han utrustat med en så synnerlig nåd.»

B. »Du talar, såsom om du vore alldeles okunnig - jag vill icke säga okunnig i kyrkohistorien, utan i vad hela världen vet. Dock jag erkänner, vad vi nyss inbördes bekänt, att vi stundom äro i ett så mörkt och förvirrat tillstånd, att vi ingenting se. Men annars menar jag, att Luther har ett vittnesbörd, som står högt över alla människors omdömen och tycken, nämligen det, som ligger i det verk, som Gud genom honom utförde, samt vad hans skrifter i alla tider verkat, där de blivit rätt använda. Om vi vilja vara kristna, måste vi väl följa Kristi regel för profeters bedömande, nämligen: 'Av deras frukt skolen I känna dem.' Nu veta vi icke någon efter apostlarnas tid, som blivit redskap till så stora ting som Luther.

Då sluter jag därav, icke blott att Gud var med honom, utan att Herren också hade utrustat detta sitt redskap med en synnerlig nåd och kraft. Sedan Gud nådeligen hade fört mig från döden till livet, läste jag i några år många andliga skrifter, och dessa av olika andliga skolor: en tid voro N. och A. mina allra käraste: en annan tid var jag intagen av S-r; en annan tid av B. L-y; en annan tid S-n, o.s.v.

Och för varje period tyckte jag, att den var bäst, som jag då läste. Men omsider började jag märka, just av denna föränderlighet i smaken, vartill ännu kom andra kristnas olika smak - jag började märka, att den där smaken, vårt eget omdöme och tycke, icke utgjorde något pålitligt rättesnöre. Då stannade jag en dag med mina tankar - den stunden minns jag livligt - och tänkte: efter det är så oändligt många olika tycken och omdömen, kunna således icke dessa utgöra rättesnöret, ty vems tycke skulle jag då följa? Varför skola just min smak och mitt omdöme vara de rättaste? Att antaga något sådant, vore ju blott en simpel egenkärlek. Var får jag då ett rättesnöre, som står utöver alla människors tycken och omdömen!

Nu kom Kristi ord med ett nytt ljus för min själ: 'Av deras frukt skolen I känna dem.' Det sade han om profeters bedömande. Och då visste jag redan av kyrkohistorien, att i avseende på frukterna ingen av de andra, som jag läst, kunde jämföras med Luther. Då slöt jag genast, att Gud måste nödvändigt hava givit någon synnerligt rik anda åt den man, som han beredde för ett så stort verk, samt att denna rika anda måste ännu ligga i hans ord, och att, om icke jag ännu kunde förnimma denna anda, så måste felet ligga hos mig. Så började jag att läsa Luther, fastän hans språk icke genast smakade mig. Men under årens lopp har jag ock fått en sådan smak, att jag även efter den tycker, att näst Kristus och bibelns författare 'ingen har så talat, som denne man talar'.

Och det förtryter mig inte, utan jag bekänner uppriktigt, att jag hjärteligen prisar Gud, att jag fått en smak, som överensstämmer med den predikan, vilken dock mer än 300 år över hela världen provats och behållit sitt

vittnesbörd allestädes, där Kristi Ande väckt människor till liv - till och med inom andra kyrkosamfund än det lutherska.»

A. »Men varför skall någon människoskrift läsas? Är icke bibeln den rätta källan och Guds Ande den rätta utdelaren? Jag vill endast läsa bibeln och bedja Gud om hans Andes tolkning.»

B. »Väl talat! Men evangelisten Filippus hade dock andra tankar, när den etiopiske hovmannen sade: 'Huru skulle jag väl kunna (förstå) det, utan att någon undervisar mig?' Evangelisten sade icke: 'Endast Anden skall undervisa dig', utan han steg själv upp i hovmannens vagn och uttydde för honom skrifterna (Apg. 8:26). På din nu gjorda invändning har jag tvenne svar att giva: Först påminner du mig härmed om en ny orsak, varför jag så synnerligt älskar Luther, nämligen den, att jag vet ingen, som så rakt förer människan in i bibeln som Luther. Har du icke märkt på den omständigheten, att då andra predikanter hava det sättet att kanske av ett enda ord i texten taga sig anledning till ett visst ämne och så, övergivande hela texten för övrigt, själva efter sin upplysning sammansätta en avhandling, som således måste mycket bero av deras egen anda; så gör Luther däremot ingenting mer än att han utlägger texten och visar, vad bibeln själv vill lära oss. Hans predikningar äro alltigenom bibelförklaringar, så att, då man läser Luther, då betraktar man egentligen något bibelord. Det är detta som gör Luther så dyrbar för oss, icke att vi skola tro på hans mening, utan att han hjälper oss att se, vad skriften själv säger, och således att tro på själva ordet.

Och den som icke kommer att stå på skriftens egna ord, utan blott på en tolkares mening, den blir aldrig någon stadig kristen. Härom har Luther själv talat på följande kraftiga sätt: 'Märk! Samariterna sade till kvinnan: Nu mera tro vi icke för ditt tals skull, ty vi hava själva hört och veta, att denne visserligen är världens Frälsare, Kristus.' Detta var ett vittnesbörd, att de icke för människans skull utan för ordets egen skull trodde. Många äro de, som tro för min skull, men de förra allena äro de rättskaffsna, som stå fasta, om de ock hörde, att jag (det Gud förbjude!) förnekade sanningen och avfölle därifrån - som icke fråga efter, vad ont, skändligt och förkastligt de höra av mig, eller av de våra. Ty de tro icke på Luther, utan på Kristus allena.

Ordet har dem, och de hava ordet, Luther må vara en bedragare eller ett helgon. Jag känner icke heller själv Luther, jag predikar icke om honom, utan om Kristus; djävulen må taga Luther, om han kan, men han lämne Kristus i fred, och så lämnar han även oss.» Hör! denne man grundar sina vänners tro icke på sig, utan på ordet. Men vartill vilja vi då hava honom? Blott till att hjälpa oss att förstå och betrakta ordet, efter Gud så förordnat (1 Kor. 12: 28), att människorna skola vara »medarbetare» därtill (2 Kor. 6:1) och förvaltare av Guds hemligheter (1 Kor. 4:1).

Men det andra svaret, jag ville giva, lyder så: Ack, att själva bibeln bleve först och sist läst något mer, än som sker! Men på samma gång: så förträffligt det ljuder, att endast Gud skall vara vår tolkare, så har jag dock under årens lopp lärt inse, vilken skalk som gömmer sig under det vackra ropet, och jag säger nu så: »Herren, din Gud, skall du icke fresta!» Jag menar, att då Gud har skänkt världen ett stort ljus i skriften genom några synnerliga redskap, och jag icke vill vara honom tacksam för dessa, utan säger: »Nu skall Gud giva ett ännu renare ljus åt mig, direkt ur bibeln; jag vill icke anlita dessa redan givna medlen», så är detta att *fresta honom*, och det är då mer överensstämmande med hans heliga rättfärdighet att låta mig för ett sådant beteende få en »villfarelsens anda», än sin helige Ande. Sådant ser jag utav vad Gud ofta gjort. »Gud skall sända dem kraftig villfarelse, så att de skola tro lögnen» (2 Tess. 2:11). Och då skall man likväl ideligen åberopa bibeln och den helige Andes ljus. Jag hörde en gång på en offentlig disputation över dopet.

Bland andra, som där uppträdde, var ock en mormon, vilken slöt sitt tal för mormonismen med det påståendet, att om man ville låta bibeln ensam råda och icke hängde vid mänskliga tolkningar, utan anropade Gud om hans Ande, så skulle man väl finna, att endast de hade sanningen. En stund därefter talade en barndopets vedersakare, som slöt med de orden: »Jag önskade, att resultatet av denna sammankomst bleve, att var och en började mer troget rannsaka skrifterna och med åsidosättande av alla mänskliga tolkningar blott läste skriften, så skulle han väl finna sanningen.» En stund därefter talade en luthersk präst, och efter anförande av ett talande bibelställe höjde han sin hand och ropade: »Se, så lär bibeln! Men vart kommer man icke, då man icke låter den heliga skrift råda!» o. s. v. Märk: Alla tre åberopade skriften, och mormonen tillade »bön om Guds Andes upplysning», och likväl hade de fått så olika meningar!

Varav kan sådant komma? Jag menar, det kommer därav, att vår Gud icke låter gäcka sig; att när man icke vill i ödmjukhet och tacksamhet värdera, vad han givit, så hör det till hans heliga rättfärdighet att låta människan falla i allehanda dårskaper. Här fordras ock något mer än skriften och min bön - här fordras ock ett ödmjukt och gudfruktigt sinne; och om jag har ett sådant, då lär jag icke förakta de medel, Gud givit och med de rikaste frukter beseglat. Ännu ett exempel: Huru gjorde den beryktade Erik Jansson, då han ville bana väg för sin nya lära? Han predikade: »Bort med alla människoskrifter! Skall icke ett folk fråga sin Gud? Skall icke Herrens Ande vara vår tolkare? Endast bibeln skall vara vårt rättesnöre!» Och så bar han Luthers postillor och andra goda böcker i en stor hög, lade ved därtill och brände dem. Men knappt hade röken av de »människoskrifterna» skingrat sig, så satte han sig ned och skrev själv andra människoskrifter. Vartill? Till tolkning av bibeln förstås.

Varen icke barn i förståndet! Vem kan läsa bibeln, utan att i ögonblicket göra sig en tolkning över varje ord, som möjligen kan tagas på två sätt? Hela skillnaden är blott den, att man vill själv hava ett klarare ljus av Guds Ande, än någon annan Guds tjänare fått, om ock denne ett halvt århundrade bett Gud därom, och hans tolkningar redan i flera århundraden genomgått eldprovet av både fienders och vänners forskningar. Jag menar alldeles icke såsom påven, att icke bibeln själv är ett tillräckligt rättesnöre för vår tro ochandel, eller att icke lekmän skola få läsa den med egna ögon, utan skola vara skyldiga att tro en kyrkofaders eller ett mötes mening, även då den står i strid med en klar, otvetydig bibeltext.

Men jag menar så: den som föraktar de hjälpmedel, Gud givit oss, och med dessas bortkastande nu vill, att Gud själv skall, omedelbart genom sin Ande, giva honom ett högre, renare ljus i bibeln, än det han givit åt de tjänare, som han just utvalt till sina verktyg, den frestar Herren och får sin rätta lön, nämligen en »villfarelsens anda», i stället för Guds Ande. Alla ödmjuka forskare i skriften äro glada, att, jämte bibelns egen text, även se, vad ljus däri Gud givit åt andra sina vänner, som längre än de bett, studerat och sökt efter sanningen. Luther stridde väl för ordets och forskningens frihet, men hans många anföranden ur kyrkofäderna visa väl, att han icke föraktat dessa. Och för det andra menar jag: då likväl vars och ens förstånd över bibeln så mycket beror av hans eget tillstånd, att också varje kättare tycker sig se sin mening stå i bibeln, så är jag alltid tryggare, om jag får samma ljus över skriften, som redan länge varit känt och prövat, än om jag omfattat något mitt eget nya ljus - tryggare vid en uppfattning, som redan hunnit utveckla sig; ty det är icke möjligt att genast se, vart det bär med en lära, förrän »linjen blivit utdragen», såsom man säger - tryggare vid ett gammalt känt och prövat ljus, som redan fått Guds »stadfästelse med åtföljande tecken».

A. »Men skall man då läsa blott Luther? Jag fruktar, att därav uppstode en skadlig ensidighet.»

B. »Lovad vare Gud! Han har ock flera förträffliga redskap. Har du tillgång på sådana, så rådfråga även dem; så gör jag, ehuru jag i synnerhet till uppbyggelse mest läser Luther, för den friska, starka och varma ande, som talar i honom. Men vad sade du? En 'skadlig ensidighet'? Var då Luther ensidig? 'Sådan den är, som jag umgås med, sådan blir jag.'

Men kanske du icke betänkte det - eller var det din mening, att Luther är ensidig? Det finnes visst många, som tycka så, men jag bekänner, att jag hellre vill stå på hans sida, än på deras. Jag vet ingen, som så opartiskt utlägger varje text och varje språk i texten och så beständigt har till huvudämne: 'tron och kärleken', 'bättringen och tron', 'tron och goda gärningar'. Detta är ju icke ensidigt. Och allra minst skall du finna honom sådan, om du läser båda banden av hans kyrkopostilla, både över evangelierna och epistlarna.»

A. »Men Luther var ju dock en människa? Icke skola vi säga, att allt var fullkomligt hos honom?»

B. »Rätt! Luther var en människa, som kunde fela - nästan barnsligt att anmärka - men mer tankvärd är den anmärkningen, att han var, minst sagt, ett bland de största redskap, Herren Kristus utrustat på jorden efter apostlarnas tid. Det är därom vi tala.»

A. »Men hans hårda uttryck - vad skall man säga om dem?»

B. »Det är icke säkert att vi alltid kunna rätt bedöma ens dessa. Jag ser, huru profeterna talat; jag ser, vad den milde Frälsaren ropat över fariséerna. Hör, huru Luthers vän Mathesius säger om hans hårda uttryck: »Gud och hans Luther hava ock sin stora iver och brinnande vrede - såsom det ock ofta gjorde vår doktor av hjärtat ont, att hans skrifter smattrade såsom störtregn, och han önskade mången gång, att han kunnat låta det regna

så sakta och ljuvligt som herr Filippus (Melanchton) och Brenzius; men enahanda anda har mångahanda verkningar. Vi, som fara landsvägarna och vanliga fotstigar, kunna och skola icke sätta efter honom och taga vägen tvärt igenom moras, vatten, skogar, berg och dalar, mycket mindre skola vi lättsinnigt döma om stora mäns allvar, vrede, iver och häftighet; de hava sin pådrivare och skyddsherre i hjärtat; denne faller ofta över dem och driver dem, dit de icke tänkt. Men Gud uttalar då lycka och välsignelse över deras vägar och leder så underbarligen deras väg, att var man däröver har att korsa och lyckönska sig.»

Så långt samtalet. Det är icke utan skäl, vi meddelat detta samtal. Det är bedrövligt att se, huru, under denna rörliga tid, så många enfaldiga själar bliva av de många lärdomsvädren bortförda från den gamla sunda, kraftiga själaspis, som ligger i vår reformators skrifter, och sedan skola bero av vad som råkar komma med vädret, att vi så må säga. Vad läran angår, så vet man, var de hålla till, som älska den gamla kända sanningen; men man vet icke, var de, som förakta denna, stanna. Vi äro ock böjda att biträda vad pastor Schinmeier anmärker. Då han först beklagat, huru den akademiska ungdomen och unga lärare, även de bättre sinnade, försumma denna kraftiga själaföda och mer uppehålla sig vid sköntalare eller ock vid andliga klyftigheter, så slutar han med orden: »De bliva sålunda icke sådana män, genom vilka Gud tillskyndar sin kyrka sant väl.»

C-O Rosenius 1856

© Pietisten 2026

Texterna får användas fritt om ditt syfte är att främja Kristi rikes tillväxt.

www.pietisten.com